

זיכרון להאיר

לאורו ובדרכו של מן הגה"ק
רבי שמואל מאיר הכהן מאמסנא ולמעלה בקודש זי"ע

גליון כח - פרשת דברים - חזון תשפ"ו

◆ דרשות המאיר ◆

מתוך ספר הדרשות מכת"ק של רבנו

דרוש שאמרתי בבית הכנסת הגדולה [דטשערנאוויטץ] בפרשת דברים תרפ"ו

אמרה שבת לפני הקב"ה וכו' לי אין בן זוג

במדרש רבה פרשת בראשית פי"א (סימן ח), תני רבי שמעון בן יוחאי, אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע לכולן יש בן זוג, ולי אין בן זוג, א"ל הקדוש ברוך הוא כנסת ישראל היא בן זוגך, וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקדוש ברוך הוא זכרו הדבר שאמרתי לשבת כנסת ישראל היא בן זוגך, היינו דבור (שמות כ ח) זכור את יום השבת לקדשו.

ויש להקשות מדוע דוקא השבת היא בן זוג ולא שאר המצוות, והגם שהשבת מיוחדת במה שנכרי ששבת חייב מיתה (סנהדרין נח:), בכל זאת הרי גם כל התורה ניתנה רק לישראל ולא לעכו"ם כמו שכתוב (תהילים קמז ב) לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום. וגם יש לדקדק במהות ענין **שאמרה לי אין בן זוג** דלכאורה הול"ל מי יקיים אותי, ומה שיין ענין זיוג במצוה.

לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחיללו בה את השבת

והנה איתא בגמ' שבת קיט: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחיללו בה את השבת, אם כן יש לנו להתעורר ולהתחזק מאוד בשמירתה בשביל שנזכה לגאולה במהרה. וכפי שיבואר עפ"י משל באחד שהיה לו בית ונפל הבית מחמת שיסודות הבנין לא היו כראוי, וגם מפני שבא להבית צרעת [שוואמודן] אשר מזה נעשה הבית לח ונתמלאו קירותיו במים, עד שנפל היסוד ונסתר הבנין. והנה בודאי אם ירצה האדם לתקן את ביתו ולבנותו כבתחילה, הוא צריך תחילה להתבונן מה היו הסיבות שגרמו לביתו ליפול בראשונה, ולתקן אותם, כי אם ירצה לבנות ולתקן הבית בטרם ינקה הצרעת ממנו ובטרם יראה שיהיה הבית נקי מכל הלחלוּחית שהיתה בו, בודאי לא יעלה בידו הדבר. כמו כן הוא בבנין בית מקדשיו שלפי דברי חז"ל נפל ונחרב מחמת שחיללו בה את השבת, אם כן מחובותינו עתה לתקן הפרצות שנפרצו בעם המחללים את השבת רח"ל ולהתחזק מאוד לשמור אותה כראוי, וכך נוכל לבקש מהשי"ת על בנין בית מקדשיו שיהיה בית עולמים.

ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם

ומלבד מה ששמירת השבת מקרבת את גאולתנו ופדות נפשינו, באמת גם בגלות המרה עצמה, עומדת לנו מסירות נפשם של בני ישראל בשמירת שבת, שלא נאבד ח"ו בין האומות העומדים עלינו לבטלנו מעבודת ה' וקיום התומ"צ, שהרי השבת היא האות שבין ישראל לאביהם שבשמים ועל ידה הם מחזיקים הם באמונת השי"ת, כמו

◆ פרשת השבוע ◆

מכת"ק של רבנו מהרש"מ הכהן מאמסנא זי"ע

ברכת השי"ת בזכות האחדות

ה' אֱלֹהֵינוּ הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּנּוּ הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב (א י).
ובמדרש (דברים רבה פרשה א יא), זה שאמר הכתוב (תהלים ח ח) 'אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך'.

וביאור הענין הוא, כי אברהם אבינו התברך בברכת 'והיה זרעך כעפר הארץ' (בראשית יג טז), רוצה לומר שזרעו יהיה כעפר הארץ שאפשר לגבלו על ידי מים, ולעשותו לדבר אחד, כך זרעו יהיו באחדות גמורה על ידי התורה הקדושה שנמשלה למים (ראה ילקוט שמעוני ישעיה רמז תפ). אולם משה בירכם שיהיו ככוכבי השמים לרוב, והלא הכוכבים, כל כוכב וכוכב בפני עצמו יש לו חשיבות, והוא כעולם מלא (וראה לקמן מה שמביא רבינו בשם ספר אפיקי יהודה), יוצא איפוא כי הברכה היא, שעם בני ישראל יהיו כל אחד ואחד בפני עצמו, וכמו שאכן מצינו שכל אחד ואחד מישראל יש לו חשיבות בפני עצמו, כמאמר חז"ל (סנהדרין לו א) כל המקיים נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא, וצריך להבין מדוע לא בירכם בברכת אברהם אבינו.

ויש לבאר, כי ברכת משה רבינו היא, רק בעת שיהיו עם בני ישראל באחדות גמורה, ולא כשהם בפירוד וריחוק אחד מהשני. ולכן כשעם ישראל היו בפירוד הלבבות, אמר להם משה (דברים שם ט) 'לא אוכל לבדי שאת אתכם'. והוא על פי מה שביאר אאמו"ר הה"ג הצדיק ר' נתן דוד הכהן צללה"ה אבד"ק אמסנאנע את דברי התנא (פרקי אבות פרק ה משנה ה), עומדים צפופים ומשתחוים רוחים, כי 'עומדים' פירושו הוא, שכל אחד עומד על דעתו, ולא משתתף בצער חברו, ואין ביניהם אחדות הלבבות ואהבת חברים, אזי הם 'צפופים'. אבל כשהיו 'משתחוים', שכל אחד היה משתחוה לחבירו, והיתה ביניהם אהבת ישראל וקירוב הלבבות, אז היו 'רוחים', ואכן היה מקום לכולם. והוא על פי מאמר הגמרא (סנהדרין ז א וברש"י), כי רחמימין הוה עזיזא [כשאהבתינו היתה עזה ביני לאשתי], אפותיא דספסירא שכיבן [על רוחב הסיף היינו שוכבים שנינו], השתא דלא עזיזא רחמימין [כעת שאין אהבתינו עזה], פוריא בר שיתין גרמידי [מיטה בת שישים אמות] לא סגי לן [לא די לנו]. וזה מה שהיה בבית המקדש, שכשישראל היו בפירוד הלבבות, אזי היו בבחינת 'צפופים', ולא היה ביכולתם לעמוד יחד, אבל כשהיו 'משתחוים', וכל אחד היה מרוצה על חברו, היו בבחינת 'רוחים'.

וזהו פירוש דברי המדרש, ה' אֱלֹהֵינוּ הרבה אתכם, זה שאמר הכתוב אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך. כי בעת שהנכם בבחינת 'אשתחוה אל היכל קדשך', ובבחינת 'ואני אשתחוה ואכרעה' (כפי המובא בתפילת מה טובו), שכל יהודי משתחוה ומכניע עצמו אל חברו, והם באחדות הלבבות ובקירוב הנפשות, אזי מתקיים בהם 'אברכה לפני ה' עושי', ויש ביכולתם להתברך מה' יתברך, ותקוים בהם הברכה 'יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים' (דברים שם יא). וכן יהיה ביכולתו של המנהיג להנהיגם, מפני שיהיו באחדות גמורה.

שכתוב (שמות לא יז) ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו', וידוע שעיקר קיום בני ישראל באריכות הגלות הוא בזכות האמונה שאנחנו מאמינים בהשי"ת שהוא

בחילול שבת רח"ל, כי ידוע להם שאם ילכד אחד בחילול שבת מיד מת מכל התורה וחמור עונו ככופר בכל התורה. ע"כ בעת שמפתים את אחד מישראל ליקח ממנו את השבת או שגזרים גזירות על חילול השבת, צריך באו"א מישראל ללחום הרבה ע"ז.

עפ"י זה יש לבאר מה שאמרו בגמ' (שבת קיט:) אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף, אמר לו תן לנו הימנו, אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו. והנה קשה להבין מה הוא התבלין הזה שנותנים בתוכו, וגם צ"ב אם תבלין זה הוא רוחני האיקר היה מרגיש בו אותו קיסר. אך י"ל שהקיסר היה מרמז לו בשאלתו על הענין האמור, ושאל אותו מדוע אוה"ע מתקנאים דוקא על מצות שבת לעקרו ולבטלו מישראל יותר משאר מצות, וזה היה מכנה מפני מה תבשיל של שבת ריחו

זכרה ירושלים ימי עניה ומרודיה כל מחמדיה (איכה א, ז).

נאמר במשלי (ל, ח) 'ראש ועשר אל תתן ל', שיש עני אשר היה עשיר מקודם ונעשה עני, ובעניו הוא זוכר תמיד שהיה עשיר מקודם, ולכן יש לו צער יותר כעת במה שהוא עני, וגם שבוש לבזות את עצמו ולעשות כל מלאכה בזויה לחיות את נפשו. ולכן ביקש שלמה המלך 'ראש ועשר' היינו להיות עני ולזכור תמיד את העושר שהיה מקודם, 'אל תתן ל'. ובזה יש לפרש 'זכרה ירושלים ימי עניה ומרודיה', כלומר זכרה בימי צערה את 'כל מחמדיה אשר היו מימי קדם', דהיינו את כל הטוב והשמחה שהיו לה בימי קדם, ועל כן עתה יש לה צער כפול ומכופל יותר ממי שהוא עני תמיד.

נודף היינו כמו ריח טוב הנודף ממאכל שמעורר התאוה לזה, וע"ז אמר לו רבי יהושע בן חנניא **תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף** אותו התבלין הוא הטעם של מצוות השבת שהוא לחזק האמונה וההתחזקות בה' כי היא האות בינו ובין בני ישראל לעולם, ובו תלוי עיקר סוד הקיום של ישראל, שזו היא המעלה הנפלאה של המצוה הזאת שבה מתקנאים האמות כל כך.

כנסת ישראל יהיה בן זוגך

ומעתה יתפרשו דברי המדרש שפתחנו בו שישאל הוא כמו בן זוג של שבת, דהנה הבעל חייב להציל את אשתו ולשמרה מכל צרה שיבוא עליה, וכמו שתיתקן חז"ל (כתובות פ"ד משנה ט) נשבת חייב לפדותה וכו', לקתה חייב לרפאותה. ועל זה שאלה השבת כי היא שבת מלכתא רבש"ע לכולן יש בן זוג, ולי אין בן זוג, דהיינו ששאלה מי יהיה בן זוגי שיעמוד לצדי להלחם עבורי אם יעמדו אוה"ע לבטל אותי, ומי יפדני אם אאבד חלילה ע"י האומות או בתחבולות היצה"ר, וע"ז השיב הקב"ה **כנסת ישראל יהיה בן זוגך** שישאלהם אלו שמקבלים עליהם את מצות שבת לעמוד נגד כל הקמים עליה לאבדה, ולא יניחו בשום אופן לבטל מאיתם המצוה הזאת, ואף אם יצטרכו להלחם עבורה במלחמה כבידה ובמסירות נפש. וכמו שמצינו שהרבה מישראל מסרו נפשם על שמירת שבת בשעת שהיו הגזירות השונות, וגם כשהיו במערות ומחבאות שונות, עמדו כצור חלמיש וכצוק איתן להגן על קדושת השבת. וכמו שהבעל מגין על אשתו מכל רע שלא יבוא עליה ועומד לצידה כעמוד הברזל ללחום נגד השונאים שלא יקרבו אליה, ואם היא בשביה הוא מקיים פדיון שבויין ועוסק בפרקונה. כן ישראל היו מוסרים נפשם בעבור השבת שלא תיבטל מהם ע"י האוה"ע.

על כן אף בעת הזאת מוטל החיוב עלינו לחגור כלי מלחמה נגד היצה"ר ולהתחזק מאוד לשמור את השבת, ולא תעלה הדאגה בלבינו לאמר שאם נתבטל ממלאכתינו לשמור את השבת מהיכן יהיה לנו פרנסה, רק נאמין בהשי"ת שאדרבה בזכות שמירת השבת בודאי ישפיע לנו פרנסה ביתר שאת, כדאיתא בזוהר הק' (ח"ב פרשת יתרו פח). כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין וכו', דהוא יומא מתברכאן מיניה כל שיתא יומיין.

ברא את כל העולם ומנהיג הברואים כרצונו, ואנו בטוחים בו שיעזור לנו מצרתינו ויגאלנו במהרה. ובה מתחזקים ישראל ע"י שמירת שבת. שאם אדם שובת בשבת קודש ונשאל אותו מדוע אינו עושה מלאכה הוא משיב כי השי"ת ברא העולם ואנו עבדיו וביכלתו ליתן את הארץ למי שרוצה ובודאי בבוא העת יתן אף לנו את ארצנו ויגאלנו מאריכות הגלות. וגם כי ביום זה בהיותם פנויים ממלאכה הם מתכנסין יחדיו באהבה ורעות ומתחזקים יחדיו באמונת ה' ובבטחון בו. הרי שהשבת היא יסוד ועיקר גדול לקיום ישראל בגולה ושלא יתערבו בגוים ח"ו לעשות כמעשיהם.

השבת יסוד התורה

ויש לדמות השבת כלפי התורה והמצוות כמו הלב אצל האדם, כי כמו באדם שעיקר החיות שלו תלוי בהלב ואם יש לו חולשה בליבו הרי ירגיש החולשה בכל הגוף, לפי שכל הדמים מתאספים בלב וכך מתפשטים ליתן חיות בכל האיברים. כמו כן הוא השבת קודש מול התורה"ק, שעיקר קיום התורה"ק תלוי בשבת, כי בשבת האדם פונה מכל מלאכתו ועוסק בתורה ובמצוות מה שאין לו פנאי לעסוק בכל השבוע, ואז הוא מעיד על בריאת העולם באמירת ויבול, והוא מכריז על אמונתו בהקב"ה, שע"ז אמרו כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו (שבת קיח:), לעומת המחלל את השבת שהוא כאילו עובד ע"ז (עירובין סט:), וכל העובד ע"ז כאלו כופר בכל התורה כולה (עיין רש"י במדבר טו בב), הרי שהמחלל את השבת אין לו שום חלק בתורה. והיינו כי עיקר חיות האדם תלוי בקיום התורה והמצוות, ועיקר קיום התומ"צ תלוי בהשבת.

והנה הלב יש לו כיס לשמרו שלא יתקלקל, וכן צריך לעשות בענין קדושת השבת, שצריך להוסיף מחול על הקודש לפניו ולאחריה בשביל שיהיה בזה שמירה על קדושת השבת שלא תפגם, כי השבת צריכה שמירה גדולה.

תבשיל של שבת ריחו נודף

והנה אף האומות יודעים דבר זה שהשבת היא יסוד לבנין בית המקדש וגאולת ישראל וקיומם בגלות ויסוד קיום התורה, ועל כן מצינו כמה מאומות העולם שהיה ברצונם לבטל מישראל את השבת, כמו שאמרו בגמ' מגילה יז ובגמ' תענית י"ח ע"א [שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמד על ישראל וכו' ושיחללו שבתות], וגם היוונים רצו לבטל את השבת (כנזכר במגילת בני חשמונאי הנקרא מגילת אנטיוכס, בפסוק יא ועוד), וגם עמלק באה על ישראל רק לפגם בהם השבת שבעת שחללו את השבת מיד בא עמלק וישראל לדורותיהם היו מוסרים נפשם כנגדם כדי שלא לבטל השבת ח"ו.

והסיבה לכך היא כאמור שגם הם יודעים שהשבת היא הלב והוא שורש הקיום של כל המצוות, ועל כן כמו בעת מלחמה משתדל כל אחד לשגר חיצינו לשונאו בליבו כי יודע שאם יפגע החץ בלב ימות תיכף, ומצד שני כל אחד שם מגן על ליבו כי יודע שבזה תלויים חייו. כמו כן הוא לעניינינו שאוה"ע והיצה"ר מתאווים מאוד ללכוד את ישראל ולהכשילם דוקא